

TARİH VE ZAMAN

TARİHİN TANIMI

İnsan topluluklarını geçmişteki etkinliklerini, gelişimlerini ve toplumlar arasındaki ilişkilerini; yer ve zaman belirterek, neden- sonuç ilişkisi içerisinde, bilimsel metotlara (belgelere) dayalı olarak objektif (tarafsız) bir şekilde inceleyen sosyal bir bilimdir.

ÜNLÜ TARİHÇİLERİN TARİH BİLİMİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ

Heredot: Tarih insanların ve insan topluluklarının başlarından geçenleri kaydetme yolu ile edinilen bilgidir.

İbn-i Haldun: Tarih, gerçeği araştırmak ve olayların sebeplerini bulup ortaya koymaktır. Olayların ilkeleri incidir, nitelik ve sebepleri hakkındaki bilgi derindir.

Ahmet Cevdet Paşa: Tarih bir olayın sadece filan tarihte olduğunu bilmek değil geçmişte meydana gelen olayları değerlendirmek ve bu olaylardan ders almaktır.

Halil İnalcık: Gerçek bir tarih için kaynaklara gitmek, kaynakları iyi tenkit edip değerlendirmek gerekir.

Leopold Von Ranke: Tarih hakikatte meydana gelmiş olaylarla ilgilidir. Gerçeğin ne olduğu belgelerde saklıdır ve gerçek ancak belgelerin eleştirisi ile ortaya çıkar.

- ✓ Tarafsız tarih yazıcılığını ilk olarak Herodot yapmıştır.
- ✓ Bilimsel tarihçiliğin öncülüğünü ise Ranke yapmıştır.

TARİHİN KONUSU

İnsanoğlunun zaman içerisinde meydana getirdiği faaliyetler değişimler ile geride bıraktığı maddi ve manevi eserlerdir. İnsan faaliyetleri olaylar ve olgular şeklinde dışa vurur.

Olay (Vaka): Tarihte insanlığı etkileyen siyasi, sosyal, ekonomik, dini ve kültürel konularda kısa sürede meydana gelen gelişmelerdir. Kendine özgü özellikleri vardır. Biriciktir, tekrarı olmaz. Somut bilgi içerir. **Örn:** 751 Talas Savaşı - 1071 Malazgirt Savaşı

Olgu: Tarihte insanlığı etkileyen olayların ortaya çıkardığı sonuçlara göre uzun sürede meydana gelen gelişmelerdir. Genel tekrar edilebilir ve soyuttur. Başlangıç ve bitiş zamanı kesin olarak belli değildir, süreç odaklıdır. **Örn:** Türkler arasında İslamiyet'in yayılması - Anadolu'nun Türkleşmesi

TARİHTE YÖNTEM BİLGİSİ

Her bilimin kendine özgü bir yöntemi vardır. Fen bilimlerinin yöntemi deney ve gözlemdir. Sosyal bir bilim olan tarih ise bilimsel bilgi ortaya çıkarmak için yöntem olarak kaynakları kullanır. Tarihte yaşanan olayların tekrarı olmadığı için deney ve gözlem yöntemi kullanılamaz.

TARİHTE KAYNAK BİLGİSİ

Tarihi olayların doğru bir şekilde aydınlatılmasında en önemli unsurlardan biri olayla ilgili bilgilerdir. Bu bilgilere ulaşabileceğimiz araç ve gereçler ise kaynaklardır. Tarihin tanımında geçtiği gibi tarihi olaylarla ilgili kaynak ve belgelere başvurulmalıdır. Tarihi olayı aydınlatan, onunla ilgili bizlere bilgi veren her türlü malzemeye kaynak denilmektedir. Tarihi olayları belge ve kaynaklara dayanmadan öğrenmemiz neredeyse imkânsızdır. Tabi şu da unutulmamalıdır ki tarihi olaylarla ilgili bilgi veren her malzeme kaynak olarak kabul görmez. Kaynaklar belirli kriterlere göre ayrılmaktadır.

Kaynaklar

➤ Ana (Birinci El) Kaynaklar

Olayların yaşandığı döneme ait belgeler ve buluntulardır. Örneğin; Lidyalılara ait metal paralar

➤ İkinci El Kaynaklar

Olayların yaşandığı döneme yakın ya da o dönemin kaynaklarından faydalanılarak meydana getirilen eserlerdir. Örneğin; Turgut Özakman'ın "Şu Çılgın Türkler" adlı kitabı.

Kaynakların Sınıflandırılması

SÖZLÜ	YAZILI	SESLİ VE GÖRÜNTÜLÜ	GERÇEK EŞYA VE NESNELER (YAZISIZ)
✓ Efsaneler	✓ Kitabeler	✓ Resimler	✓ Arkeolojik Buluntular
✓ Destanlar	✓ Antlaşmalar	✓ Fotoğraflar	✓ Tarihi Eşyalar
✓ Menkıbeler	✓ Paralar	✓ Videolar	
		✓ Filmler	

Tarih bilimi olayları zamana, mekâna ve konuya göre sınıflandırır.

Tarih Biliminin Yöntemi

Yöntem; sonuca ulaşabilmek amacıyla akla ve bilime uygun araştırma metodu demektir. Her bilimin kendine özgü bir yöntemi vardır. Fen bilimlerinin yöntemi deney ve gözlemdir. Sosyal bir bilim olan Tarih ise bilimsel bilgi ortaya çıkarmak için yöntem olarak kaynakları kullanır.

NOT: Deney ve gözlem yönteminin kullanılamamasının nedeni tarihte yaşanan olayların tekrarının olmamasıdır.

TARAMA (Kaynak Arama)	✓ Araştırma yapılacak konu ile ilgili tüm kaynakların tespit edilmesidir.
TASNİF (Sınıflandırma)	✓ Araştırmacı tarafından elde edilen kaynak, belge vs. malzemelerin sistemli bir şekilde sınıflandırılmasıdır. Örneğin; yazılı kaynak, sözlü kaynak, birinci elden, ikinci elden kaynak vs olarak.
TAHLİL (Çözümleme)	✓ Araştırmacı sınıflandırdığı malzemelerin içeriğini değerlendirir. Bulunan kaynakların içeriğine bakılarak bilgilerin güvenilirliği ve nesnelliği ele alınır. Bu bölümde elde edilen malzeme kullanıma hazır hale getirilmektedir.
TENKİT (Eleştiri)	✓ Araştırmacı belge ve kaynakların doğruluğunu inceler. Belgelerdeki bilgiler eksik, yanlış vs. olabilir. O döneme ait diğer belge ve kaynaklardaki bilgiler ile karşılaştırılarak bilgilerin uyumluluğu kontrol edilir. Tenkit iç ve dış olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Dış tenkitte eserin adı, basıldığı yer vs. tespit edilir. İç tenkitte ise bilgilerin doğruluğu ele alınır.
TERKİP (Sentez)	✓ Bilgilerin bir araya getirildiği son aşamadır. Tarihi olay ya da gelişme ile ilgili bir fikrin ortaya çıktığı bir kanaatin oluştuğu bölümdür. Elde edilen bilgiler metin haline getirilir.

TARİH VE YARDIMCI BİLİMLER

Tarih çok geniş bir inceleme alanına sahip olduğu için diğer bilim dallarından yararlanır. Kronoloji, Coğrafya ve Arkeoloji, Tarih bilimine araştırmalarında en çok yardımcı olan bilim dallarındandır.

Kronoloji: Zaman ve takvim bilimidir. Neden-Sonuç ilişkisi kurulur.

Coğrafya: Yeryüzü ve iklim bilimidir. İnsan ve mekânın karşılıklı etkileşimidir.

Diplomatik: Antlaşma ve vesika bilimidir. Uluslararası ilişkileri inceler.

Arkeoloji: Kazı bilimidir. Su ve toprak altındaki maddi kalıntıları ortaya çıkarır.

Epigrafi: Kitabe (yazıt) bilimidir. Anıtlar ve taşlar üzerine yazılan yazıları inceleyerek tarih bilimine yardımcı olur.

Heraldik: Arma bilimidir. Armalardaki simge ve figürlerde tarihi olaylara ışık tutabilmektedir.

Etnografya: Kültür bilimidir. Toplumların gelenek, görenek ve kültürlerini inceleyerek, bunların tarihi olay üzerindeki etkilerini ortaya çıkartarak tarih bilimine yardımcı olur.

Antropoloji: Irk bilimidir. İnsan ırklarını inceleyerek, kemik yapısını, iskeletini vs. unsurları ele alarak insanların fiziki yapısı hakkında tarih bilimine yardımcı olur.

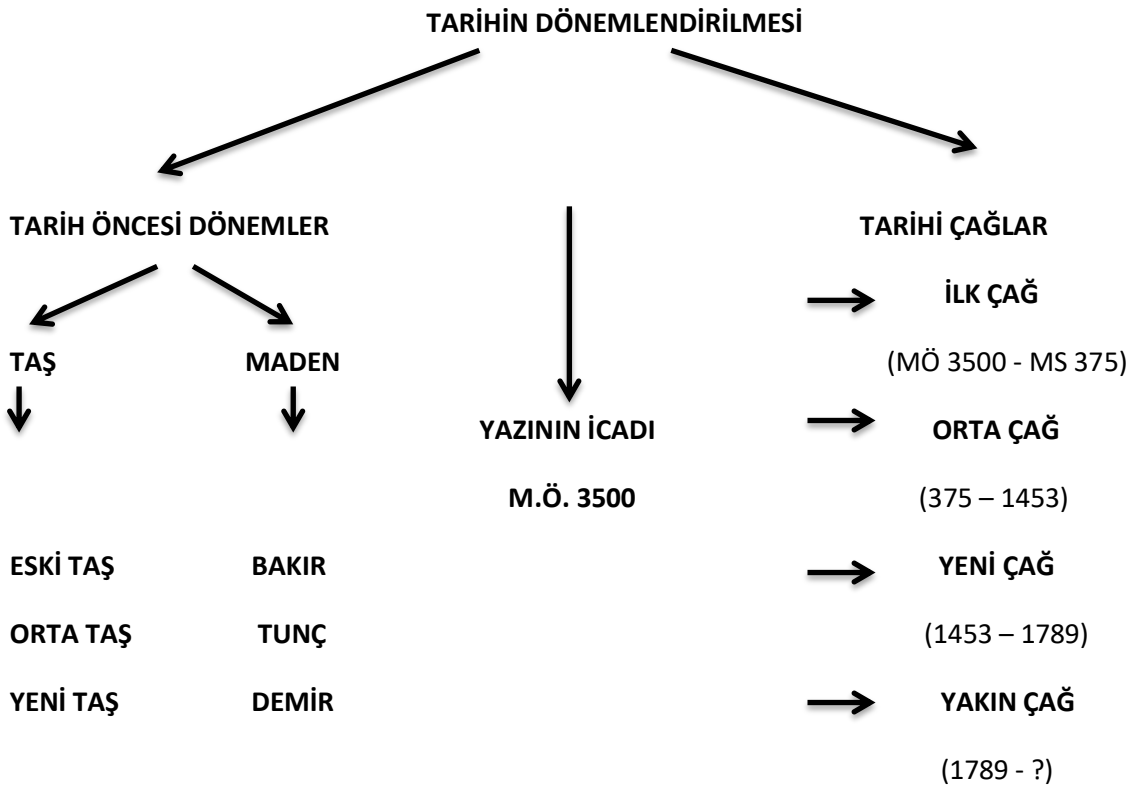
Nümizmatik (Meskûkât): Eski paraları inceleyen bilim dalıdır. Paraların üzerindeki yazı ve bilgiler ait olduğu dönemin ya da devletin kültürünü, yazısını, sanatını aydınlatabilir. Paranın yapıldığı maden devletin ekonomik durumunu göstermektedir.

Paleografi: Eski yazıların okunmasını ve çözümlenmesini sağlayan bilim dalıdır. Toplumların kullandıkları yazıların benzer ve farklı yönlerinin bilinmesi medeniyetler arası ilişkiler açısından önemlidir.

Filoloji: Dil bilimidir. Farklı medeniyetlerin dillerinin benzer olması tarihi olayların aydınlatılması, medeniyetlerin birbirleriyle olan bağlantı ve ilişkilerinin açıklanması filoloji bilimi sayesinde olmaktadır.

Sicilografi: Mühür bilimidir.

Onomatoloji: Yer adları bilimidir.

Ayrım: Kullanılan araç gereçler

Ayrım: Evrensel olaylar

ZAMAN VE TAKVİM

Zaman başlangıcı ve sonu olmayan bir süreçtir. İnsanoğlu yaşamı planlamak, düzene sokmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için zamanı bölümlere ayırmıştır. Bu anlayış takvimi ortaya çıkarmıştır. Ay yılı ve Güneş yılı esaslı olarak takvimler hazırlanmıştır.

Ay Yılı: Ayın hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır. Bir yıl 354 gündür. İlk kez Sümerler bulmuştur.

Güneş Yılı: Güneşin hareketleri gözlenerek hazırlanmıştır. Bir yıl 365 gündür. İlk kez Mısırlılar bulmuştur.

Takvimin kullanılması aynı zamanda Astronomi bilimi ile de uğraşıldığının göstergesidir. Takvim başlangıçları toplumdan topluma değişebilir, bunun sebebi önemli olayların toplumdan topluma farklılık göstermesidir. Örneğin; Müslümanlar Hicreti, Hristiyanlar Hz. İsa'nın doğumunu takvimlerine başlangıç kabul etmişlerdir.

TÜRKLERİN KULLANDIĞI TAKVİMLER

12 HAYVANLI TÜRK TAKVİMİ	✓ Güneş yılını esas alır ✓ Bir yıl 365 gündür. ✓ 12 yılda bir devir yapar. ✓ Yıllar hayvan adları ile aylar ise I, II, III şeklinde adlandırılır. ✓ Türkler dışında Çin, Tibet ve Moğollarda bu takvimi kullanmıştır.
HİCRİ TAKVİM	✓ Türklerin İslamiyet'i kabul etmesi ile kullandıkları takvimdir. ✓ Hz. Ömer döneminde hazırlanmıştır. ✓ Ay yılını esas alır. Bir yıl 354 gündür ✓ Hicret olayını başlangıç kabul eder. ✓ 1 Ocak 1926'ya kadar kullanılmıştır. ✓ Günümüzde Dini gün, ay ve bayramların belirlenmesinde kullanılır.
CELALİ TAKVİM	✓ Selçuklu Sultanı Melikşah zamanında Ömer Hayyam tarafından hazırlanmıştır. ✓ Güneş yılını esas alır. Bir yıl 365 gündür. Başlangıç yılı 1079'dur. ✓ Babür Devleti kullanmıştır.
RUMİ TAKVİM	✓ Güneş yılı esaslıdır. Başlangıç olarak Hicret olayını alır. ✓ Ülkemizde Mali takvim olarak da bilinir. ✓ Osmanlı Devleti'nde 1839 yılından itibaren Hicri Takvimin yanı sıra mali işlerde kullanılmıştır.
MİLADİ TAKVİM	✓ Güneş yılı esaslıdır. Bir yıl 365 gün 6 saattir. ✓ 1 Ocak 1926'dan itibaren ülkemizde kullanılmaya başlanmıştır. ✓ Başlangıç yılı Hz. İsa'nın doğumu "0" (Milat) dır. ✓ Kökeni Mısırlılara aittir. İyon, Yunan medeniyetleri geliştirmiş, Romalılar son şeklini vermiştir.

Yüzyıl Hesaplamalarında: Verilen rakam bir ve iki basamaklı ise daima I. Yüzyıldır.

Örnek: MÖ 16 – I. Yüzyıl

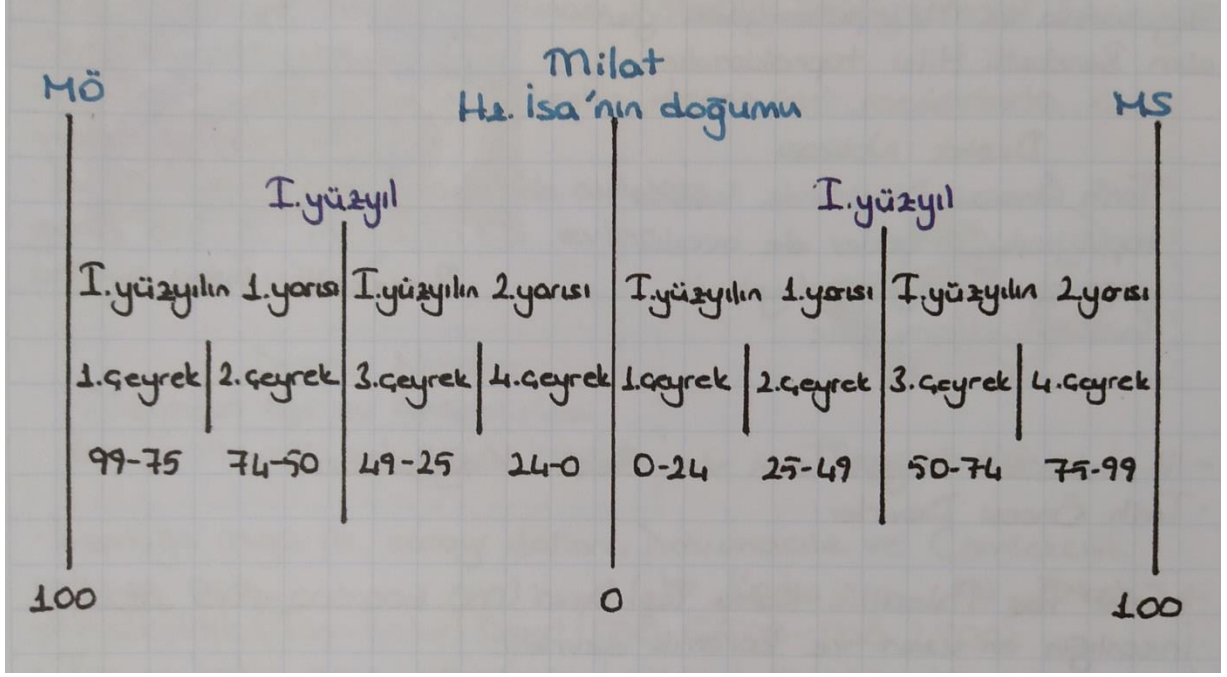
MS 99 – I.Yüzyıl

MÖ 7 – I.Yüzyıl

Verilen rakam üç ve daha fazla basamaklı ise Yüzler basamağına 1 eklenir

Örnek: MÖ 716 -- 7+1= 8.YY

MS 918 – 9+1= 10.YY

İNSANLIĞIN İLK DÖNEMLERİ

İnsanın geçmişini öğrenmek, günümüze kadar ulaşan çeşitli izlerin incelenmesine bağlıdır. Tarih öncesi dönemlerde iklim koşullarıyla, verimli topraklarıyla ve yeryüzü şekilleriyle dünyada yaşamaya en elverişli yerler; Anadolu'nun güneydoğusunda ve Mezopotamya'da yer alan Bereketli Hilal topraklarıdır.

Tarih Öncesi Devirler

Tarih öncesi devirler; İnsanların yeryüzünde görülmeye başladığı andan Mezopotamya medeniyeti olan Sümerlerin yazıyı kullandıkları döneme kadar geçen süreyi kapsar. Bu dönemlerde yazı kullanılmadığı için kesinlikle yazılı belgelerden söz edilemez. Bu dönemler çok uzun sürmesine rağmen insanlığı etkileyen gelişmeler çok azdır. Bunun nedeni olarak da insanlar arasındaki etkileşim ve iletişimin çok az olması gösterilebilir. Tarih öncesi devirler kendi arasında iki bölüme ayrılır. Bu bölümler;

- ✓ **Taş Devri:** Kabataş (Paleolitik) Eski taş Devri / Yontma (Mezolitik) Ortataş Devri / Cilalı taş (Neolitik) Yeni taş Devri olarak ayrılır.
- ✓ **Maden Devri:** Bakır Devri / Tunç Devri / Demir Devri olarak ayrılır.

TAŞ DEVRİ

- ✓ **Kabataş (Paleolitik) Eski taş Devri:** Zamanımızdan yaklaşık 2 Milyon ile 15 bin yıl öncesindeki süreci kapsayan bu çağ prehistorik dönemlerin en uzunudur. El baltasının kullanımı ve ateşin keşfedilmesi en önemli adımlardandır. İnsanlar avcılık ve toplayıcılık yaparak zor yaşam şartları ile mücadele ediyorlardı. Hiçbir zaman hiçbir yerde kalmayıp durmadan yer değiştiriyorlardı. Bu göçebeliliğin nedeni ise iklim şartlarına bağlı yiyecek kaynaklarının peşine düşmek zorunda olmalarıdır. İnsanlar bu dönemde çakmak taşlarını kesici, delici ve kazıcı aletler olarak kullanmışlardır. Mağara duvarlarına hayvan ve av sahnelerini konu edinen resimler yapılmıştır. Bu döneme ait kalıntıların bulunduğu yerler İspanya'da **Altamira**, Fransa'da **Lasque** Mağaraları, Ülkemizde ise Antalya'da **Karain**, **Beldibi**, **Belbaşı** Mağaraları, Hatay **Üçağızlı** Mağarası ile İstanbul'da **Yarımburgaz** Mağarasıdır.

✓	Yontmataş (Mezolitik) Ortataş Devri: Mezolitik Çağ'da insanlar yaşamlarını avcılık ve toplayıcılıkla sürdürmüşlerdir. İlk kez bu çağda yaptıkları Mikrolit denilen aletler önceki çağlarda yapılan aletlerden oldukça farklıdır. Sürekli açık hava yerleşmeleri kurmamışlarsa da derin mağaraları terk edip kaya oyuk ve sığınaklarına yerleşmişlerdir. Devrin sonlarına doğru ateş denetim altına alınmış insanlar aydınlanmış, yiyecekleri pişirmiş ve korunmuşlardır. Dünyada bu döneme ait bilinen yerler; Tacikistan'daki Kuldara Bölgesidir. Ülkemizde Antalya Beldibi ve Öküzini Mağarası , Ankara Macunçay , Samsun Tekkeköy ve Gölle yöresinde Baradiz 'dir.
✓	Cilalıtaş (Neolitik) Yenitaş Devri: Yabani tahılların yetiştirilmeye başlanması ile insanlar ilk kez tarımsal faaliyetlere başladılar. Tarımsal hayat sonucu insanlar yerleşik yaşama başlamıştır. Ev kültürünün yaygınlaşması sonucu ilk köyler kuruldu. Hayvanlar evcilleştirildi. İnsanlar ihtiyaç fazlası üretim elde etti. Bu gelişmeye dayalı olarak da Takas usulü ticaret başlamıştır, sonrasında buna bağlı olarak da özel mülkiyet gelişmiştir. Özel mülkiyetin başlaması ile beraber de hukuk kurallarının ortaya çıktığı tahmin edilmektedir. Dünyada bu döneme ait ilk yerleşim yerleri Mezopotamya, Anadolu, Suriye ve İran'da bulunmaktadır. Ülkemizde Konya Çatalhöyük , Diyarbakır Çayönü ve Gaziantep Sakçagözü bu döneme ait yerleşim yerleridir. ** Neolitik Dönemde modern yaşamın temelleri atılmıştır. Dolmen ve Menhir denilen yapılar inşa edilmiştir. Bu dönemde Batı Anadolu'da avluların geniş olduğu Megaron tipi evler ortaya çıkmıştır, bu aynı zamanda özel mülkiyetin de kanıtlarındandır.
MADEN DEVRİ	
✓	Bakır (Kalkolitik) Devri: Kalkolitik Çağ'da tarımla ve hayvancılıkla uğraşan köyler kentlere dönüşmüştür. İnsanlar aletlerinin yanında bakırı eritmişlerdir. Üretim fazlalarını satıp ticaret yaparak güçlenmiş ve örgütlenmişlerdir. Üretilen malları kayıt altına almak için daha sonrasında yazı sistemi geliştirilecektir. Bakırın ilk kez ergitme yöntemi ile elde edilerek taşın yanı sıra alet yapımında da kullanılması bu çağın Kalkolitik olarak adlandırılmasına yol açmıştır. Tarımda bereketi simgeleyen heykeller madenlerden yapılmaya başlanmıştır. Dini inanışlar bu dönemde gelişmiştir. Ülkemizde bu döneme ait olan merkezler Çorum'da Alacahöyük , Denizli'de Beycesultan , Çanakkale'de Kumtepe ve Truva 'dır.
✓	Bronz-Tunç Devri: Bakırın ve Kalay'ın karışımı elde edilen maden Tunçtur. Tunç madeni bakıra göre daha sağlam ve serttir. Tunçtan yapılan aletler daha çok tarım ve savaş için kullanılmıştır. Bu dönemde ilk şehir devletlerinin de kurulduğu bilinmektedir. (Sümer-Akad-Hitit) Ülkemizde bu döneme ait önemli merkezler Ankara Ahlatlıbel , Kayseri Kültepe 'dir.
✓	Demir Devri: Daha dayanıklı araç ve gereçlerin yapılmasıyla bugünkü teknolojik gelişmelerin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde Devlet örgütlenmeleri artmış ve Tunç döneminde kurulan devletler daha da büyümüştür. Devrin sonlarına doğru yazının bulunmasıyla tarihi çağlara geçilmiştir. Ülkemize Burdur Hacılar , Yozgat Alışar ve Çorum Alacahöyük bu dönemlere ait yerleşim yerleri arasındadır.

İLK ÇAĞ UYGARLIKLARI

İLK ÇAĞ'IN GENEL ÖZELLİKLERİ

- ✓ Ön Asya ve Ortadoğu olarak bilinen coğrafyada doğmuştur.
- ✓ Mimari, sanat, din gibi kültür öğelerinde coğrafi koşulların önemli etkisi olmuştur.
- ✓ Farklı topluluklarla etkileşimlerinde başta savaşlar olmak üzere ticaret ve göçler etkilidir.
- ✓ Özgür düşünce ortamının etkili olduğu toplumlarda bilimsel ve kültürel faaliyetler gelişmiştir.

NOT: Su kenarlarında oluşan toplumların tarihsel gelişimleri diğer toplumlara göre daha hızlı olmuştur.

Çin Uygarlığı – **Sarı Irmak** / Mezopotamya Uygarlığı – **Dicle ve Fırat** / Anadolu Uygarlıkları – **Kızılırmak, Sakarya, Büyük ve Küçük Menderes** / Mısır Uygarlığı – **Nil Nehri** / Hint Uygarlığı – **Ganj ve İndus Nehri**.

MEZOPOTAMYA UYGARLIĞI

- ✓ Anadolu'dan başlayan ve Basra Körfezi'ne dökülen Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan bölgeye denir. Mezopotamya, iki nehir arasında kalan bölge anlamına gelir. Mezopotamya nehirlerin akış yönüne göre aşağı ve yukarı olarak ikiye ayrılır. Aşağı Mezopotamya Sümer ülkesidir, yukarı Mezopotamya ise Asur ülkesi olarak bilinir. Mezopotamya'nın önemli bir uygarlık merkezi olmasında; uygun coğrafi koşullara sahip olması, iklimin yaşamaya elverişli olması ve göç yolları üzerinde bulunması etkili olmuştur. Mezopotamya'nın etrafında dağ, çöl ve okyanus gibi doğal engellerin bulunmaması istilalara açık olmasına bu da Mezopotamya'nın farklı kültürlerden etkilenmesine yol açmıştır.

SÜMERLER (MÖ. 4000 – MÖ. 2300)

MÖ. 4000'lerde Orta Asya'dan gelerek Mezopotamya'nın güneyine yerleştiler. Ur, Uruk, Lagaş, Kiş gibi her birine site adı verilen şehir devletleri kurdular. Krallara **Patesi** ya da **Ensi** denilirdi. Şehir devletlerinin bir kısmını ele geçiren Patesiye **Lugal** denilirdi. Bütün Sümer ülkesini ele geçiren Patesiye ise **Lugal Kalma** denilirdi. Krallara yönetimde yardımcı olan danışma meclisleri bulunmakta olup kraliçe de yönetimde etkili olmuştur. Kralların başrahip ve başkomutan unvanları da bulunmaktaydı. Kralın başrahip unvanı taşıması devlet yönetiminde teokratik yapının olduğunu göstermektedir. Çok tanrılı inanç sistemleri olan Sümerlerde her sitenin kendi tanrısı vardı. Şehrin merkezinde yüksekçe bir tepenin üzerine **Ziggurat** adı verilen çok katlı tapınakları yapmışlardır. Bu tapınakları soğuk hava deposu, okul, idare binası, rasathane gibi çok amaçlı olarak kullanmışlardır. Sümerler tüm ürünlerini Ziggurlara getirir sonrasında rahipler kimin ne ürün getirdiğini işaretlerdi. Bu işaretlemeler daha sonra bir sistematığe oturarak çivi yazısı şeklini almıştır. Bu durum gelişmelerin insanoğlunun ihtiyaçlarından ortaya çıktığını da bize kanıtlamaktadır. Sümerlerin kullandıkları dil Orta Asya kökenlidir. Türkçe ile Sümerce karşılaştırıldığında benzer özellik taşıyan kelimelere rastlanmaktadır. Yazının gelişmesi edebi eserlerin de ortaya çıkmasını sağlamış, **Gilgameş**, Tufan ve Yaradılış destanları da Sümerler tarafından yazılmıştır. **Hukuk**: Tarihin ilk yazılı kanunları MÖ. 2750'de

Lagaş Kralı Urukagina tarafından ortaya atılan yasalardır. **Din:** Sümerlerde çok tanrılı (politeist) bir din anlayışı hâkimdir. **Ekonomi:** Tarıma dayanmaktadır. Bu nedenle en önemli mülkiyet unsurları toprak ve su kanallarıdır. **Bilim:** Ay'ın hareketlerini inceleyerek Ay yılı esaslı takvimi bulmuşlardır. Yıldızları inceleyip yıldız kümelerine burç adını verdiler. Ay ve Güneş tutulmalarını hesapladılar. Çemberi 360° ye bölerek yüzey ve hacim ölçme yöntemlerini buldular. Bölme ve Çarpma cetvelleri hazırladılar. Uzunluk ve ağırlık ölçülerini buldular.

Sümer ordusu her erkeğin asker sayıldığı yaya ve süvarilerden oluşmaktaydı. Akad ve Elamların saldırıları sonucu yıkılmışlardır.

AKADLAR (MÖ. 2300 – MÖ. 2100)

Arabistan'dan gelen Sami kökenli bir kavim olan Akadlar, Sümerlerin hâkimiyetine son verdikten sonra Agade (Akkad) merkezli güçlü bir devlet kurdular. Akadlar Sümer kültürünün etkisinde kalmışlar ve ele geçirdikleri bölgelerde de bu sebepten Sümer kültürünün yayılmasını sağlamışlardır. Akadlar Tanrı-Kral anlayışını benimsemişlerdir tabi bunda da Akad krallarının otoritelerini arttırmak istemeleri de etkili olmuştur.

- ✓ Tarihte bilinen ve çok uluslu devlet anlamına gelen ilk İmparatorluğu kurmuşlardır.
 - ✓ Tarihte bilinen ilk düzenli orduyu kurmuşlardır.
 - ✓ Dünyada bilinen ilk haritayı çizmişlerdir. Bu harita Mezopotamya bölgesine aittir.
- Akadlar Kafkasya bölgesinden gelen Gutiler tarafından yıkılmışlardır.

ELAMLAR (MÖ. 3300 – MÖ. 600)

Sümer ülkesinin doğusunda şehir devletleri şeklinde örgütlenmişlerdir. İran medeniyetinden etkilenmişler ve tarımla uğraşmışlardır. Şehir devletleri şeklinde örgütlenmişler ve daha sonra **Sus** şehrinin hakimiyeti altında birleşmişlerdir. Asurlular tarafından tarih sahnesinden kaldırılmışlardır.

BABİLLER (AMURRULAR) (MÖ.2000 – MÖ. 500)

Birinci Babil Devleti

Sami ırkına mensup Amurrular tarafından kurulmuştur. Başkenti aynı zamanda devlete adını veren Babil şehridir. En ünlü kralları Hammurabi'dir. Bu dönemden sonra Hititlerin çekilmesinden sonra Asurların egemenliğine girmiştir. Hammurabi'nin ülkede sınırsız bir hâkimiyet kurması ile beraber tarihte de gücünü dinden alan bir anlayış yerine gücünü ordudan alan ilk mutlak krallığı görüyoruz. Hammurabi'nin çıkarmış olduğu kanunlar kısasa kısas uygulamasına yöneliktir. Mülkiyet, borç, ceza gibi konuları içeren bu kanunlar dönemin en gelişmiş kanunları olarak kabul edilir. Cezaların ise ağır nitelikli olması daha çok siyasi otoriteyi güçlendirmek içindir.

İkinci Babil Devleti

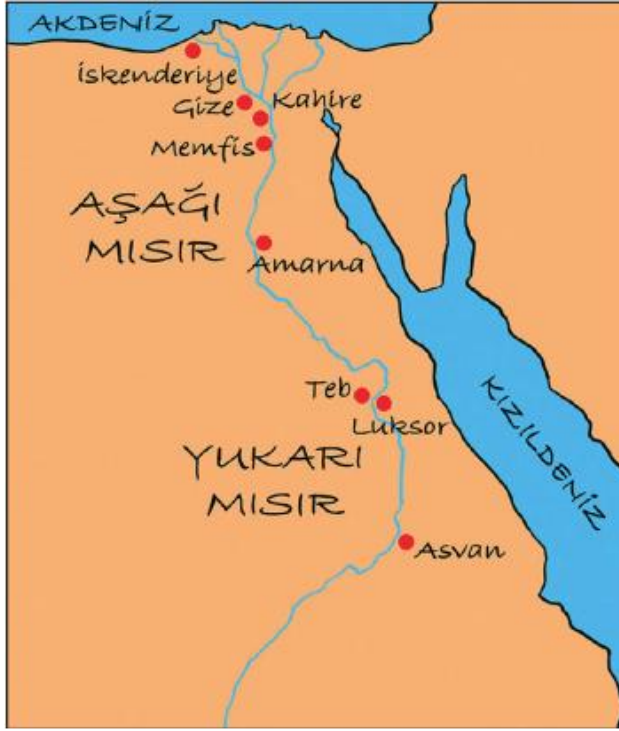
Asurların zayıflamasından yararlanan Nabukadnezar'ın, Medler ile birlikte Asur devletini yenmesi ile Babiller tekrar bağımsız hale geldiler. Kısa sürede Asur ülkesini ele geçiren Babiller **Babil Kulesi** ve **Babil'in Asma Bahçeleri** gibi önemli mimari eserleri yaptılar. Nabukadnezar döneminde Kudüs'ü ele geçiren Babiller, burada bulunan Yahudileri Kudüs'ten kovarak Babil'e sürgüne göndermişlerdir. **Babil'in Asma Bahçeleri:** Babil Kralı Nabukadnezar tarafından kraliçesi için yaptırdığı söylenen Dünyanın yedi harikası arasında gösterilen mimari ve botanik yapılar bütünüdür. **Babil Kulesi:** Babil'in Asma Bahçelerinin içinde bulunan Tanrı'ya ulaşmak veya yakın olmak amacıyla Tanrı Marduk adına inşa edilen 7 katlı ve 90 metre uzunluğa sahip olduğu söylenen kule.

ASURLAR (MÖ.2000 – MÖ. 600)

Yukarı Mezopotamya'da yaşayan bu medeniyet Arabistan'dan gelen son Sami kökenli kavimdir. Asur egemenliğine Babiller son vermiştir. Kısa sürede güçlenen Asurlar Mezopotamya, Filistin ve Mısır'ı ele geçirdiler. Yaşadıkları bölge tarıma elverişli olmadığından ticaretle uğraşıp Anadolu'da ticaret kolonileri kurdular. Asurların Anadolu'da kurdukları pazar yerlerine **Karum** adı

verilir. Asurlu tüccarların kurdukları ticaret kolonileri ile beraber Anadolu'ya ilk kez yazı gelmiştir. Böylece Anadolu'da tarihi devirler başlamıştır. Anadolu'daki ilk yazılı belgeler Asurlu tüccarlara ait olan ve Kayseri Kültepe'de bulunan tabletlerdir. Asurlar döneminde başkent olan **Ninova** önemli bir bilim ve kültür merkezi haline geldi. Ninova kütüphanesi dünyanın ilk büyük kütüphanesidir.

MISIR UYGARLIĞI

Afrika'nın kuzeydoğusunda yer alan Mısır, etrafı çöller ve denizler ile kaplı olduğundan etkileşime kapalı olan bir uygarlıktır. Bu coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca az istila ve göç olayına uğramış bu nedenle çevre uygarlıklardan etkilenmemiştir. Bu da Mısır'da özgün bir uygarlığın oluşumunu sağlamıştır. **Nom** adı verilen şehir devletleri şeklinde yaşayan Mısır'da **Kral Menes** tüm şehirleri tek çatı altında toplayarak siyasi birliği sağlamıştır. Kral Menes dönemiyle birlikte krallar firavun adı verilen unvan ile anılmışlardır. Firavun Tanrı-Kral olarak bilinmektedir. Bu Tanrı-Kral özelliğinin olası Mısır'da hukukun gelişimini yavaşlatmıştır daha çok dine dayalı hukuk yaygındır. Mısır uygarlığı döneminin en önemli olaylarından biri de MÖ. 1280'de imzalanan **Kadeş Antlaşması**dır. Bu

tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olması bakımından önemlidir. Antlaşma Mısır Kralı II. Ramses ile Hitit Kralı III. Hattuşili arasında yapılmıştır. Mısır'da halk sosyal sınıflara göre ayrılmıştır. Rahipler, askerler, tüccar ve zanaatkarlar, çiftçiler ve köleler bu sınıflar arasındadır. **Hiyeroglif** denilen resimli yazı kullanılmış ve bu yazılarını da **Papirüs** denilen bitkinin yapraklarından yapılan kâğıtlara yazmışlardır. Çok tanrılı inancın görüldüğü Mısır'da ölümden sonraki hayata inanıldığı için mumyacılık gelişmiştir. En büyük tanrıları **Amon-Ra** idi. Bölgede yaşanan dini inanışlar ve ekonomik uğraşlar bilimsel gelişmelerin zeminini hazırlamıştır. Mısırlılar matematik, tıp, astronomi, geometri gibi alanlarda gelişmişlerdi. Büyüklükleri farklı farklı olarak yaklaşık 250'ye yakın piramit yapmışlardır, bunlar içinde de en ünlüsü dünyanın yedi harikası içinde de yer alan **Keops** Piramididir. Anatomi, tıp ve eczacılık da önemli gelişmeler gösterdiler bu da zaten mumyacılıkta etkisini gösterdi. Nil nehrinin taşma zamanlarını tespit etme ihtiyaçları sayesinde **Astronomi**, Nil nehri taşıdığına tarla sınırlarının da yeniden belirlenme ihtiyacı sonucunda **geometri**, topraklardan alınacak vergilerin hesaplanma ihtiyacı sonucunda da **matematiğin** gelişmesi buna bir örnektir. Yine buna benzer ihtiyaçlar neticesinde; güneş yılı esaslı takvim ve Pi sayısı da bulunmuştur. Mısır ordusu ise yerel askeri birlikler ve paralı askerlerden oluşmaktaydı. Eski Mısır medeniyetine Persler ve Büyük İskender son vermiştir.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

Anadolu; Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bir köprü durumunda olması, verimli toprakları ve iklim özellikleri ile birçok farklı uygarlığın yaşadığı bir bölgedir. Bir nevi Uygarlıklar Beşiği, Açık Hava Müzesi konumundadır. Anatolia önceden "Güneşin Doğduğu Yer" olarak adlandırılmıştır. Anadolu uygarlığının oluşmasında Mısır ve Mezopotamya kültürünün etkisi oldukça fazladır.

HİTİTLER

M.Ö. 2000'li yıllarda Kafkaslardan Anadolu'ya gelerek Kızılırmak havzasına yerleşen Hititlerin başkenti bugünkü Çorum yakınlarındaki **Hattuşaş (Boğazköy)**'dir. Anadolu medeniyetlerinin temelini oluşturan Hititler önce Asurların sonra Perslerin

hâkimiyetleri altında kalarak tarih sahnesinden silinmişlerdir. Suriye egemenliği için Mısırlılar ile yaptıkları Kadeş Savaşı ile bu savaşın sonunda yaptıkları Kadeş Antlaşması önemlidir, tarihte bilinen ilk yazılı antlaşma olarak geçer. Devletin başında Tanrı'dan aldığı yetki ile devleti yöneten **Tabarna** (Kral) bulunuyordu, en büyük yardımcıları ise **Tavananna** yani Kraliçe idi, ayrıca soyluların oluşturduğu **Pankuş Meclisi** bulunuyordu.

- ✓ Asurlar aracılığı ile öğrendikleri Çivi yazısını kullanarak Tarih Çağlarına geçmişlerdir.
- ✓ İlk Tarih Yazıcılığı kavramını (**Anallar – Yıllıklar**) ortaya çıkarmışlardır.
- ✓ Tarihte bilinen **ilk medeni kanunları** yapmışlardır.
- ✓ Çoktanrılı bir inanaşa sahiptirler ve ülkelerine **Bin Tanrı İli** denmiştir.
- ✓ Yazılıkaya ve İvriz Kabartmaları önemli eserleridir.
- ✓ Kumarbi Destanı Hititlere aittir.

NOT: Kadeş Antlaşması'nda Tavananna Pudahepa'nın mührü vardır. Bu kadınların siyasi hakka sahip olduğunu gösterir.

İYONLAR

Yunanistan'daki Dorların baskısından kaçan Akalar'ın Batı Anadolu Kıyılarında Büyük Menderes ve İzmir arasında kurdukları medeniyettir. İyonyalılar önce Lidya daha sonra Pers Egemenliğine girmişlerdir. Şehir devletleri şeklinde yaşamışlar ve siyasi bir birlik kuramamışlardır. (Efes, Milet, Foça, İzmir, Selçuk) Deniz ticareti ile uğraşmışlar tarihte bilinen ilk kolonileri kurmuşlardır ve kolonilerini vatan toprağı olarak görmüşlerdir. İyonya medeniyetinden günümüze ulaşan **Artemis Tapınağı** ve **Apollon Mabedi**'dir. Aristo, Platon, Pisagor, Anaximenes önemli gelişmeler yapan bilim insanlarındandır.

URARTULAR

Doğu Anadolu'da Asya kökenli Hurriler tarafından kurulmuş bir medeniyettir. Merkezleri Van Gölü yakınlarındaki **Tuşpa** şehridir. Mezarlarını oda şeklinde yapmışlar ve içine eşyalar koymuşlardır bu uygulama ahiret inancına sahip olduklarını gösterir. Temel geçim kaynağı hayvancılık olan Urartular sulama kanalları yapmışlardır. Mimari alanda gelişerek kale, kanal ve bentler yapmışlardır. Kaya oymacılığı ve maden işlemeciliğinde oldukça gelişmişlerdir. Kral Menua Su kanalı diğer adıyla **Şamran Kanalı** önemli eserlerindendir.

FRİGLER

Boğazlar yoluyla Anadolu'ya geldikleri tahmin edilen Frigler Orta Anadolu'ya hâkim olmuşlardır. Başkentleri Polatlı yakınlarındaki **Gordion**'dur. Şehir ismini bilinen ilk kralları olan Gordios'tan almaktadır. En ünlü kralları **Midas**'tır. Çok tanrılı inanışa sahip olan Friglerde en önemli tanrı, toprak ve bereket tanrısı olan **Kibele**'dir. Dokumacılık alanında gelişme göstermişlerdir. **Tapates** adı verilen halı ve kilim örnekleri mevcuttur. **Fibula** adı verilen çengelli iğneye benzeyen bir aracı geliştirmişlerdir. Edebiyat alanında dilleri ve yazı sistemleri tam olarak çözülemese de ilk **Fabl** örnekleri de Friglere aittir.

LİDYALILAR

Gediz ve Küçük Menderes nehirleri arasında kalan bölgede yaşayan Lidyalıların başkenti Manisa sınırları içerisindeki Sardes şehridir. En önemli Hükümdarları Kral Giges'tir. Feodal sisteme dayalı krallıkla yönetilen Lidyalıları Persler yıkmıştır. Ticaretle uğraşan Lidyalılar dünya tarihinin en önemli gelişmelerinden birine imza atmış **Para**'yı kullanmışlardır. Batı Anadolu'dan Mezopotamya'ya kadar uzanan bir ticaret yolu olan Kral Yolu'nu sıklıkla kullanmışlardır. Zenginliği ile bilinen **Karun** Lidya Kralı **Krezus**'tur.

NOT: Askeri alanda diğer medeniyetler kadar teşkilatlanamamışlardır. Ücretli askerliğe dayalı bir ordu kurmuşlardır. Bu durum yıkılmalarında da etkili olmuştur.

YUNAN UYGARLIĞI

Polis adı verilen şehir devletlerinde yaşamışlardır. Bu şehir devletlerinin başında Tiran adı verilen Krallar bulunurdu. En önemli şehir devletleri Atina, Sparta, Korint ve Larissa'dır. Yunan şehir devletlerinde halkın özgürlüğüne düşkün olması sebebiyle siyasi birlik kurulamamıştır. Tarıma elverişli toprakların az olmasından dolayı deniz ticareti ile uğraşmışlardır. Sosyal sınıflaşma görülmüştür fakat zamanla yönetim mücadelesine bağlı olarak demokrasi gelişmiş ve ilk demokratik yönetimlerin örneği bu medeniyette görülmüştür. Bu demokrasi de sadece soylular yönetime katılabilmekteydi. Sınıf mücadelesine bağlı olarak ortaya çıkan yasaların en önemlisi **Drakon**, **Solon** ve **Klistenes** yasalarıdır. Yunanlar ticaret sayesinde Fenike alfabesini ve Miladi takvimi öğrenmişler ve bunların geliştirilmesine katkıda bulunmuşlardır. Tanrıların Olimpos Dağında yaşadıklarına inanmışlar ve onları eğlendirebilmek için belirli zamanlarda eğlence ve spor müsabakaları düzenlemişlerdir. Bunlar günümüzde düzenlenen Olimpiyatların da temeli sayılmaktadır.